

Cezar Petrescu se naște în 1892, în comuna Cotnari, județul Iași, ca fiu al inginerului agronom Dimitrie Petrescu și al soției sale, Olga. Urmează liceul la Roman și apoi la Iași, unde îl are profesor pe Calistrat Hogaș și unde susține bacalaureatul în 1911. Obține licența în drept în 1915. Debutase deja în 1907, în revista *Sămănătorul*, cu nuvela *Scrisori*. În 1918 se mută la București și intră în gazetărie. În 1921 înființează împreună cu Lucian Blaga, Adrian Maniu și Gib Mihăescu revista *Gândirea*. Este, de asemenea, fondator al ziarelor *Cuvântul* (1924) și *Curentul* (1928) și director al ziarului *România* (1938) și al revistei *România literară* (1938), fiind unul dintre cei mai importanți gazetari ai secolului trecut. Se afirmă ca romancier cu romanul *Întunecare* (1927; 1928) căruia îi urmează *Calea Victoriei* (1930), *Miss România* (1932; 1933), *Duminica orbului* (1934). Deși opera sa cuprinde aproximativ 70 de volume – romane, nuvele, piese de teatru, proză fantastică, studii, note de călătorie și memorialistică –, Cezar Petrescu rămâne cunoscut și iubit mai ales pentru cartea sa pentru copii *Fram, ursul polar*. Numele protagonistului este inspirat de nava *Fram* a faimosului explorator norvegian Fridtjof Nansen. Cezar Petrescu se stinge din viață la 9 martie 1961, la București.

CEZAR PETRESCU

FRAM, URSUL POLAR

Amândoi vânătorii intraseră în colibă să verifice dacă n-au mai uitat ceva.

Când au ieșit, Fram se făcuse nevăzut. L-au căutat. L-au strigat.

— Păcat! Ar fi trebuit să ne luăm rămas bun de la el... Ai văzut cum se mirau toți marinarii?

Egon se urcă pe un vârf de stâncă să privească. De acolo, de sus, se vedeau și cele două bărci oprite lângă țârm.

— Privește! rosti vânătorul cu uimire. Te mirai unde e Fram? El e gata îmbarcat. Ne-a luat-o înainte!

Într-adevăr, Fram se urcase în barcă. Stătea cu spațele întors spre insulă, în jurul lui, marinarii încercau să-l alunge. Dar Fram stătea neclintit, una cu barca.

— Așadar... începu Otto.

— Așadar – sfârși Egon – îl luăm cu noi! E dorința lui. N-o spune, dar o arată destul de lămurit.

Amândoi vânătorii au coborât țârmul de stâncă. Lopețile erau gata să despice apa, spre corabia din larg.

Egon a pus palma pe umărul ursului alb, întrebând:

— Iubite Fram, așadar te întorci în lumea noastră, pentru totdeauna? Atunci de ce nu-ți iei rămas bun de la locurile acestea acoperite de ghețuri? Bagă de seamă, a doua oară nu mai fac un drum, ca să te duc îndărăt!...

Ca și cum ar fi înțeles întrebările, ca și cum i-ar fi dat de gândit, Fram a întors ochii încet și s-a uitat îndelung la locurile pe care le părăsea. Apoi se răsuci în barcă și rămase cu privirea ațintită înainte, spre lumea cea de departe, de dincolo de ghețuri și de ape.

— Hai!... rostiră vâșlașii, îndemnându-se. Dă-i drumul! Înainte!...

CUPRINS

I. O reprezentație de adio la Circul Struțki în iarna anului 1924.	5
II. Fram face nazuri	17
III. După ce a plecat circul	32
IV. În Arca lui Noe.	46
V. Fram s-a născut departe, în ghețurile polare	53
VI. Omul, câinele și pușca.	63
VII. „Numele tău va fi Fram“	74
VIII. Îndărăt spre oceanul polar	83
IX. În ostrovul pustiț de la capătul pământului.	96
X. Cea dintâi întâlnire	105
XI. Bufonul oceanului polar	118
XII. Prietenii lui Fram din orașele de departe nu l-au uitat	128
XIII. Fram și-a găsit un prieten mic în noaptea polară	161
XIV. Fram se leapădă singur de micul său prieten.	172
XV. Nanuc	188
XVI. Sfârșitul	205

Redactor: Iustina Croitoru
Prezentarea grafică, ilustrațiile
și coperta: Andreea Dobreci
Corector: Georgeta-Anca Ionescu

Tipărit la Artprint

© HUMANITAS, 2022

Lucrare apărută cu acordul COPYRO – Societate
de gestiune colectivă a Drepturilor de Autor.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Petrescu, Cezar
Fram, ursul polar / Cezar Petrescu. –
București: Humanitas, 2022
ISBN 978-973-50-7651-1
821.135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51

www.humanitas.ro
Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

I. O REPREZENTAȚIE DE ADIO LA CIRCUL STRUȚKI ÎN IARNA ANULUI 1924

Tigrii intrau în arenă unul câte unul.
Pasul lor era mlădios pe nisip. Moale, catifelat, fără
vuiet.

Nu ridicau nici în dreapta, nici în stânga ochii lor
galbeni ca de sticlă.

După gratii, mulțimea din staluri privea cu răsufla-
rea înfiorată de teamă și de nerăbdare.

Dar pentru tigrii de Bengal nu se afla pe lume această
mulțime. Nu merita nicio privire. Pentru dânșii, acum o
singură faptură omenească era: femeia din mijlocul are-
nei, înfășurată în rochia cu solzi aurii și cu pietre scân-
teietoare.

Ochii ei luceau tot așa de arzători ca ochii tigrilor.
Numai că ochii verzi ai femeii erau poruncitori și nân-
durați, pe când în ochii fiarelor se citea o mare și istovită
supunere.

Privirile lor se căutau, se așteptau, se întâlneau. Era
destul atât ca să se înțeleagă.

Ochii femeii străpungeau; ochii fiarelor coborau în pământ. În mâna întinsă se legăna un bici cu canaf de mătase. Vârful biciului arăta locul fiecăruia:

— Tu aci!... Tu dincoace!... Tu dincolo!...

Iar tigrii își luau fiecare locul știut, fără împotrivire, înaintând cu pașii lor de gumă, balansându-și cozile grele și lungi.

Șase mingi uriașe de lemn se aflau înșirate de o parte. Șase de cealaltă parte.

Tigrul pipăia cu laba rotundul lemnului. Se înălța cu o zvâcnire ușoară și lină. Se așeza ca o pisică pe vârful unui stâlp de poartă. Pe urmă aștepta rândul celorlalți. Căscă. Își zbârlea mustățile țepoase; arăta cerul gurii și colții.

În inima privitorilor tremura un fior. În mintea lor stăruia un gând.

Toți știau că, într-o singură clipă, dinții aceștia tăioși și puternici, labele cu ghearele de fier ar putea sfâșia, ca pe un pui de vrabie, pe femeia cu rochia de solzi aurii și pietre sclipitoare.

Dar miss Ellian surădea. Așa o chema. Miss Ellian surădea nepăsătoare. În mijlocul sălbăticiunilor se afla singură. Fără nicio armă. Atât doar: un bici cu șfichi de mătase și privirea ei.

Numai cu atât ea prefăcea doisprezece tigri de Bengal în douăsprezece pisici blânde și ascultătoare.

— Toată puterea împlânzitoare e în ochi! vorbi un domn bătrân, chiar în fața gratiilor, către nepoțica de alături. Dacă privirea slăbește o singură dată, dacă tigrii simt că dresorul se gândește în altă parte sau că îl prinde frica, atunci toți se năpustesc și...

— Eu mă tem! Nu vreau să vorbești așa... Mă tem! șopti copila strângându-se de brațul bunicului.

— Ssst! Liniște...

Toți au tăcut.

Copila cu hăinuța albă și cu bucele bălaie s-a înclăștat mai strâns lângă domnul bătrân. Își aude tic-tacul mărunț al inimii.

Cei doisprezece tigri de Bengal, așezați pe mingile lor de lemn, așteptau acum cu încordare porunca din ochii femeii.

De sus, din vârful cortului de pânză, lumina electrică se revărsa orbitoare. Două mii de oameni, îngheșuiți cot la cot, nu se clinteau, împietriți.

Era o mulțime foarte amestecată: bătrâni și femei, părinți și copii, profesoare și eleve de școală. Îi despărțeau numai rândurile de bănci și prețul билетelor. Unii sus, în picioare, la galerie; alții jos de tot, de jur împrejurul gratiilor, pe fotolii îmbrăcate cu pluș roșu.

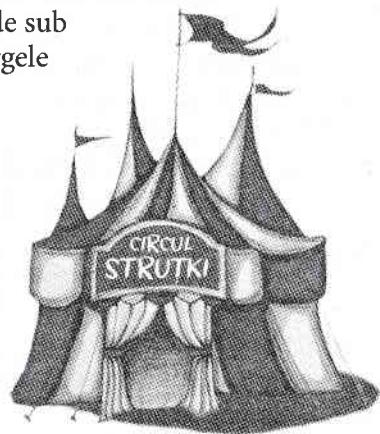
Toți uitaseră grijile de acasă, necazurile și mulțumi-rile lor mărunte de toată ziua.

Acum priveau ca un singur om.

Pe stradă, câți nu se temeau oare de lătratul neașteptat al unui câțel cu coada bârligată? Acasă, câți nu tresăreau oare noaptea, speriați, când trosnea o mobilă sau când se ivea de sub dulap un șoricel cu ochi de măргеle negre?

Aici și acum, toți uitaseră aceste spaime caraghioase. Toți luau parte la ceva minunat și rar.

Douăsprezece fiare sălbătice, împlânzite și ascultând de privirea unei femei, de pocnetul unui bici de mătase, de semnul unui vârf de deget.

LIBRIS Nu se mai auzi niciun fâșăit de program, niciun glas, niciun scârțâit de scaun, nicio tuse.

MISS ELLIAN PREZINTĂ PENTRU ULTIMA OARĂ CEI DOISPREZECE TIGRI DE BENGAL

Așa spunea programul.

Era reprezentația cea din urmă.

Mâine, circul își va strânge cortul. Toate animalele vor pleca în trenul cu vagoane albe, în alte orașe ale lumii. Poate nu se vor mai întoarce niciodată.

Va rămâne în urma lor un loc gol lângă grădina publică a orașului.

Oamenii se vor împrăștia la grijile și la munca lor. Copiii, la animalele fără viață, de lemn vopsit și de pâslă.

Din nou, unii băiețași, prinși de jocurile lor din fiecare zi, au să uite că mai sunt pe lume vietăți de-o frumusețe sălbatică și fără seamăn: cu blana de catifea, cu ochii de sticlă, cu saltul arcuit ca piatra zvârlită din praștie. Din nou, unele fetițe fricoase au să tresară speriate când latră într-o curte un câțel cu coada bârligată sau când fuge prin casă un șoricel ca o jucărie cu resort.

De aceea s-au adunat toți și toate încă o dată, să vadă cele două minuni ale Circului Struțki la reprezentația de adio din iarna anului 1924:

MISS ELLIAN CU CEI DOISPREZECE TIGRI DE BENGAL ȘI FRAM, URSUL POLAR

Tigrii așteptau în cerc, pe mingile lor de lemn.

Femeia înfășurată în rochie cu solzi aurii și cu pietre sclipitoare făcu un pas îndărăt. Își împinse cu piciorul coada rochiei foșnitoare și făcu un semn rotit de chemare cu biciul.

În douăsprezece salturi egale și zvelte, tigrii au fost lângă ea. S-au lungit împrejur cu boturile culcate pe pământ. Acum, se părea că în jurul femeii s-a deschis o floarea-soarelui uriașă, alcătuită din douăsprezece petale portocalii, brăzdate cu dungi de un negru lucios și catifelat.

Mâna femeii începu a dezmiarda capetele rotunde, urechile moi, boturile umede. Îi alinta. Era mulțumită.

Fetița se rușină la gândul că pe dânsa, acasă, n-o asculta nici Pufuleț, pisoiul, care acum o săptămână, când se jucau mai voioși, tam-nisam a zgâriat-o pe obraz.

Iar mai sus, într-o bancă din fund, un băiețel cu nasul cam cârn și cu ochi sclipitori se înălțase în vârful picioarelor ca să vadă mai bine.

Era Petruș, feciorul cel mai mic alt unui muncitor de la o fabrică din oraș. Ca mulți alți băiețași, dăduse târcoale circului o săptămână întregă și adunase ban cu ban prețul biletului de intrare. Voia acum să nu-i scape nimic din tot ce se întâmpla. Doar nu degeaba de atâtea și atâtea ori citise afișele cu cea mai încordată atenție, fără să-i pese de frig și de lapoviță. Și nu degeaba tot de atâtea seri se uita cu jind de afară, la lumea care intra pe ușă. Acum, când în sfârșit a pătruns înăuntru, cum să nu fie el numai ochi și urechi?

Miss Ellian, din mijlocul tigrilor, a ridicat brațele cu un semn de eliberare. Pe urmă a pocnit din bici. Tigrii s-au prelins cu pași de gumă la locul lor și începură să aștepte neclintiți pe mingile de lemn. Femeia, în rochie cu solzi aurii și cu pietre sclipitoare, a ridicat un cerc de hârtie; a aprins altul pe un picior de fier.

Alt pocnet de bici.

Unul câte unul, tigrii se desprind de pe mingile lucioase. Cu un salt prelung, trec prin cercul de hârtie,

abia ating pământul și se mai avântă o dată, lin și întins, prin cercul celălalt de flacăra.

Dar tigrul cel mai îndărătnic și mai tânăr a ocolit privirea poruncitoare. Încercând să se strecoare tiptil pe sub cercul aprins, se preface că n-a priceput.

Se așază la locul lui, pe mingea de lemn, și cască lung, leneș, plictisit.

— E Rajah. Îl cheamă Rajah! șopti copila. Îl cunosc eu de la reprezentația de duminica trecută. E cel mai rău...

Femeia cu biciul nu l-a strigat pe nume. Nici nu l-a atins cu șfichiul de mătase. Nici n-a bătut mânioasă cu vârful pantofului în nisip. L-a privit pătrunzător o singură dată și a înălțat cercul.

Tigrul arată colții rânjind.

— Eu mă tem! Hai să mergem acasă, mă tem!... se înfricoșă fetița, înfigându-și prin haină unghiile mici în brațul bunicului.

— Ssst...

N-avea însă de ce se teme fetița cu ochii albaștri, cu paltonașul alb și cu părul cărlionțat sub căciulița tot albă.

Privirea de oțel a îmblânzitoarei a fost și de astă dată mai puternică decât îndărătnicia tigrului tânăr și dârz.

Rajah a plecat botul în pământ. A coborât cu pași mlădioși de pe mingea de lemn. Și-a încordat mușchii sub blana catifelată și a săgetat din două salturi, dincolo de cele două cercuri, dintre care unul de văpaie.

Pe urmă s-a așezat cuminte la loc. Ochii lui cereau pocăință, iertare.

Știa ce-l așteaptă.

Îndată ce se va întoarce în cușca lui, răsplata are să-i fie câteva lovături ascuțite peste bot, cu un bici dureș de curea, nu cu șfichiul delicat de mătase al biciuștii

de la reprezentație. Iar la ceasul hranei, în loc de porția de carne crudă, o găleată cu apă. Pedepsa aceasta o cunoștea. După cum cunoștea și cealaltă înfățișare a femeii cu rochia de solzi aurii și cu pietre scânteietoare. Cunoștea înfățișarea cealaltă a ei, așa cum n-a văzut-o nimeni din toată mulțimea adunată în loji, în staluri și în galerii. Atunci miss Ellian își leapădă haina sclipitoare de reprezentație. E îmbrăcată într-o tunică veche de piele, cu o fustă scurtă și plină de pete. Nu mai surâde fermecător, împărțind sărutări pe vârful degetelor, când publicul aplaudă de se clatină ciroul.

Atunci apucă biciul de curea cu vârful de plumb și drugul de fier ascuțit. Țipă cu glas răgușit, lovește și împunge în carnea tigrilor cu drugul de fier. E crudă cu dânsii, fiindcă directorul ciroului, om mai crunt și mai nesățios decât fiarele, nu îngăduie nicio abatere de la poruncile sale. Mereu i se pare că toți nu lucrează îndestul. Mereu vrea numere tot mai îndrăznețe în program. Mereu răcnește că toți mănâncă de pomană:

— Am să vă arunc pe drumuri, ca să muriți de foame!

Trece printre dresori, veșnic tunând și fulgerând. Dresorii, speriați, se răstesc atunci și ei la animale. Toți suferă, toți rabdă. Toți știu că n-au nicio scăpare. Din munca și suferința lor, din nenumăratele amenzi, directorul se îmbogățește zi cu zi și reprezentație cu reprezentație. El e fiara cea mai feroasă și mai nesățioasă din tot ciroul.

Acestea se petrec însă acolo, în cuștile dosnice ale animalelor, după ce pleacă mulțimea și după ce luminile se sting.

Știe Rajah, tigrul cel tânăr și neastâmpărat, el mai știe că acuși un semn al biciului are să-l cheme în mijlocul arenei.

Măinile femeii au să-i descleșteze gura... Pe urmă, are să-și așeze capul cu păr ondulat între dinții lui, tocmai fiindcă el are faima că e cel mai nesupus și mai crud, iar miss Ellian vrea să arate că nu are nicio teamă, niciuna. Așa face de trei seri în șir. Ce-ar fi atunci să strângă puțin, numai puțin, dinții? Ar trosni oasele ca o coajă de ou. Așa cum trosnesc coastele antilopelor, când în viața lui liberă din codrii de la celălalt capăt al lumii sărea din ascunzișuri să-și sugrume prada.

Rajah căscă pe marginea lui de lemn.

Știa că aceasta n-are s-o facă niciodată. El e în puterea oamenilor acum.

Iar privirea verzuie și arzătoare a dresoarei îi nimește orice încercare de împotrivire. E tot așa de netrebnic acum ca maimuțele cele urâte și slugarnice, care se milogesc în cușca menajeriei să capete alune americane și mandarine.

Tigrul lăsa pleoapele pe ochii sticloși, cu lumina îngustă și oblică, așa cum sunt pisicile la amiază. Nu mai vedea acum nici pe miss Ellian, nici mulțimea de jur împrejurul gratiilor.

Vedea ceea ce trăiește el întotdeauna, când închide pleoapele.

O pădure cu frunze late, cu desişuri nepătrunse, cu liane spânzurate până în pământ. E zbor acolo de păsări cu pene de toate culorile curcubeului: păuni care trec cu foşnet măţăsos, păsări colibri mici ca insectele și fluturi mari ca păsările. Se leagăna oare dintr-un copac o creangă sau un şarpe? Foşneşte oare numai adierea vântului sau se strecoară printre foile late alt tigru, străin? Este acolo, da! Este acolo o margine de apă cu tufe de bambus. Cât de bine cunoaşte locul acela!... De câte și de câte ori nu aştepta acolo, de câte ori nu pândeia pitulat, la adăpă-

toarea antilopelor? Aştepta un ceas, două; aştepta până noaptea târziu. Îşi schimba locul după vânt, ca adierea molcomă să nu ducă mirosul lui. Antilopele soseau. Două, trei, câteodată una singură... Privea cu ochii umezi, fricoși, adulmecând văzduhul. Nici nu se auzeau pașii pe pământul moale. Pleca botul în unda apei. Tresărea. Ciulea urechile să asculte, își vâră gâtul printre frunzele de lotus. Atunci țâşnea el din tufiş, zvârlit ca din arc, în cărucă antilopei. Nu era nicio zvârcolire, niciun geamăt... Altădată, se desfășura însă o luptă de trosneau crengile pădurii și răsunau adâncurile de muget... Odată un bivoli sălbatic... L-a simțit. Îl aştepta. I-a sărit în spinare și bivoliul l-a răsturnat, scuturându-se peste cap, s-a tăvălit cu el să-l strivească, s-a năpustit să-l împungă cu coarnele. O tăcere de moarte s-a întins în toată pădurea. Maimuțele s-au ascuns în scorburi: celelalte sălbăticiuni s-au pîtit la pământ. Era o luptă uriașă și crâncenă între stăpânii codrului! Numai icniturele lor se auzeau, numai răgetul și mugetul bivoliului. A fost însă tot el cel mai tare... Pe urmă, altă dată, lupta cu elefantul care l-a smuls cu trompa să-l zvârle ca pe un sac la pământ și să-l strivească sub tălpile picioarelor groase ca niște stâlpi... Dar până la urmă a fugit elefantul cu trompa ferfeniță și cu un ochi sângerat. Până târziu a tot răsunat noaptea de pașii lui mânioși, sfărâmând crengile, rupând perdeaua de liane, culcând la pământ tufişurile de bambus. Și altă dată, cei trei vânători cu sulițe, când au încercat să-l înconjoare și au căzut toți trei sub dinții lui!... De atunci i s-a dus ves-tea și a rămas spaima acelor locuri. TIRANUL – așa îl numeau toți. Așa îl numeau toți, și toți tremurau înfiorați până în măduva oaselor când începea el să ragă. Nu se mai încumeta nimeni să treacă pe potecile bătorite. Îi juraseră moartea, și tot ei se temeau de moarte. Când

mirosea de departe apropierea unuia, înainta cu răsuflarea așa de ușoară, că nu și-o auzea nici el. Înainta, se oprea, încă un pas... Un salt. O mușcătură cu dinții clănțănind. Și gata! Rămânea întotdeauna el stăpân la ochiul de apă unde se adăpau antilopele... Acolo l-a prins într-o noapte un clește de fier. A încercat să sfarme capcana cu dinții. A umplut pădurea de spaimă și de muget. A vrut să-și smulgă laba, s-o rupă din os. Mai simte și acum, când e ploaie și frig, mușcătura adâncă a fierului. Pe urmă s-a lungit la pământ, răpus de durere și de sângele scurs, așteptând moartea împăcat, fără niciun scâncet. Dar după o săptămână au venit oamenii cu sulți și topoare să-l ridice, sleit de nemâncare și de sete. Nu-i lăsau dreptul să moară în pace.

Acum e aici.

L-au adus să-l țină despărțit de lume prin gratii de fier.

L-au adus să tremure la pocnetul unui bici cu canaf de mătase, după ce luni de zile a îndurat toate chinurile dresajului. Acum pleacă ochii supus sub privirea unei făpturi fără arme, cu un singur bici de mătase în mână. Nicio scăpare nu mai este. Niciuna! Maimuțele aruncă în el cu coji de portocale și de banană. Se strâmbă și se scarpină; se agață de gratii, când îl poartă în cușca lui pe rotile, și îi fac semne cu etichetele lor neastâmpărate. Numai când mugește le mai cuprinde deodată groaza codrilor și atunci se zvârcolesc caraghios, căutând zadarnic un loc să se ascundă.

Canaful de mătase îi atinse ușor botul.

Era o atingere lină, ca o dezmierdare. Dar tigru știa că e o dojană. Sub blândețea alintării cunoștea fâgăduiala răfuielii de mai târziu, cu drugul de fier și cu biciul dureros.

N-avea încotro! Pentru el nu mai era nicio scăpare, niciuna. Deci coborî supus de pe marginea de lemn. Așa cum cerea orânduiala reprezentației.

Mulțimea își stăpânea răsuflarea. Tăcerea era atât de adâncă, încât se auzeau departe, afară, huruitul tramvaielor și goarneau de automobil.

Cei doisprezece tigri s-au înșirat în cunună, culcați în mijlocul arenei. Femeia și-a adunat coada rochiei, a zvârlit biciul de mătase. S-a așternut pe spate, în mijlocul lor, cu brațele încrucișate pe piept. Și-a pus capul în gura lui Rajah, deschisă, sprijinindu-și ceafa în colții tari ca pe un spătar de la jilțul dentiștilor.

Tigru clipește din ochii mari și galbeni, de sticlă. Puțin, numai puțin de-ar strânge!... Numai puțin!... Dar ochii femeii îl privesc în sus, peste cap. El nu-i vede privirea. O simte însă. Ah! Ce străpungătoare o simte! Și nu strânge dinții. Stă așa, nemișcat, cu gura deschisă, ca un tigru împăiat.

Petruș, băiatul cu ochi sclipitori, a încleștat pumnii, a lungit gâtul, și fără să-și dea seama a coborât strecurându-se printre lume, mai aproape de arenă, ca să vadă mai bine.

Fetița cu buclele bălane își mușcă buzele. Zvâcnirile inimii îi sparg pieptul mic. Unii au închis ochii. Alții și-au astupat urechile, să nu audă țipătul. Chiar bunicul fetei își simțea mâna tremurând ușor pe mânerul de fildeș al bastonului. El a mai văzut odată un dresor sfâșiat de tigri. Știe că mai toți sfârșesc așa. Știe că atunci fiarele, din nou sălbatice, se reped la gratii, rânjesc și se mușcă între dânsele.

— Hep!

Dintr-o grațioasă săritură, femeia a fost iarăși în picioare, în mijlocul arenei.